

Adamowicz, Mieczyslaw; Machla, Aldona

Working Paper

Small and medium enterprises and the support policy of local government

Institute of Economic Research Working Papers, No. 124/2015

Provided in Cooperation with:

Institute of Economic Research (IER), Toruń (Poland)

Suggested Citation: Adamowicz, Mieczyslaw; Machla, Aldona (2015) : Small and medium enterprises and the support policy of local government, Institute of Economic Research Working Papers, No. 124/2015, Institute of Economic Research (IER), Toruń

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/219740>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

<https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>

Institute of Economic Research Working Papers

No. 124/2015

Małe i średnie przedsiębiorstwa a polityka wsparcia lokalnych władz samorządowych

Mieczysław Adamowicz, Aldona Machła

The paper submitted to

**8th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED ECONOMICS
CONTEMPORARY ISSUES IN ECONOMY**

under the title

MARKET OR GOVERNMENT?

Institute of Economic Research and Polish Economic Society Branch in Toruń

18-19 June 18-19, 2015, Toruń, Poland

Toruń, Poland 2015

© Copyright: Creative Commons Attribution 3.0 License

Małe i średnie przedsiębiorstwa a polityka wsparcia lokalnych władz samorządowych

Small and medium enterprises and the support policy of local government

Klasyfikacja JEL: A11

Słowa kluczowe: *Sektor małych i średnich przedsiębiorstw; polityka wspierania MSP; miasto i gmina Pułtusk; czynniki i bariery rozwoju MSP.*

Keywords: *Small and Medium Enterprises Sector, support policy for SME, Pułtusk town and community, development factors and barriers for SME.*

Streszczenie

Przedmiotem badań są małe i średnie przedsiębiorstwa w układach lokalnych miasta i gminy Pułtusk oraz polityka lokalnych władz samorządowych wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Głównym celem badań jest ocena przez losowo dobraną próbę przedsiębiorców systemu i instrumentów wsparcia przez władze miasta sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Wyniki badania ankietowego zostały osadzone w literaturze problemu i przedmiotu badań oraz przedstawione na tle ogólnej charakterystyki struktury MSP w Polsce i ogólnych zasad wspierania tego sektora przez władze rządowe i samorządowe.

Summary

Subjects of research are small and medium enterprises in local scales of Pułtusk town and community and policy of local authorities related to SME sector. The main task of research is an evaluation, in random sample of entrepreneurs, of the SME support system and instruments used by local authorities. Results of empirical survey were subtled in subject literature analysis and presented by comparing to the national characteristics of MSE sector and its structure in Poland, and linking these to general support policy by central and lokal governments.

Wstęp

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) stanowią ważne ogniwo współczesnych gospodarek i pełnią ważne funkcje gospodarcze i społeczne zwłaszcza w układach lokalnych. Rozwój tego typu przedsiębiorstw uważany jest za jedną z miar wzrostu gospodarczego, przejaw zdrowej gospodarki rynkowej czy motyw rozwoju gospodarczego. Stąd ich rozwój jest przedmiotem szczególnego zainteresowania polityki społeczno-gospodarczej wielu państw, prowadzonej w skali makroekonomicznej i regionalnej. Polityka gospodarcza polskiego rządu zapewnia na ogół dla sektora MSP korzystne zasady finansowe oraz przepisy prawa. Wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości w polityce makroekonomicznej i polityce regionalnej powinno być jednak uzupełniane przez lokalne władze samorządowe, które uzupełniając politykę wyższego szczebla mają kreować odpowiednie warunki i sprzyjające otoczenie dla podmiotów działających w mieście i gminie. Zatem nie umniejszając ważności uwarunkowań makroekonomicznych w przypadku przedsiębiorstw z sektora MSP należy docenić wpływ władz samorządowych na tworzenie dobrego klimatu dla rozwoju biznesu lokalnego. Rozwój lokalnej aktywności i przedsiębiorczości oddziałuje bezpośrednio na dobrobyt lokalnej społeczności. Wspieranie MSP prowadzi do wzmocnienia wzrostu i rozwoju całej jednostki terytorialnej. Relacje i zależności między małymi i średnimi przedsiębiorstwami a lokalnymi władzami samorządowymi mają charakter sprzężenia zwrotnego.

Przedmiot, cel i metody badań

Przedmiotem badań są małe i średnie przedsiębiorstwa w układzie lokalnym miasta i gminy Pułtusk oraz strategia i polityka lokalnych władz samorządowych wobec sektora MSP. Celem pracy jest zatem przedstawienie stanu i roli małych i średnich przedsiębiorstw w układzie lokalnym na tle wybranych cech tego sektora w kraju oraz ocena wsparcia udzielanego dla MSP przez władze samorządowe miasta i gminy Pułtusk.

Zakłada się, że miejsko-wiejska gmina Pułtusk wypracowała własny model wspierania sektora MSP. Przyjęta hipoteza badawcza powinna potwierdzić też tezę, że MSP są siłą napędową rozwoju lokalnego, a praktyka władz lokalnych stanowi istotny czynnik, obok polityki krajowej, wspierania przedsiębiorczości w lokalnej jednostce terytorialnej i podnoszenia jej konkurencyjności.

Badania osadzone są w literaturze problemu i przedmiotu badań i opierają się na źródłach zebranych w lokalnej jednostce samorządowej oraz uzyskanych z własnych badań ankietowych przeprowadzonych na losowej próbie podmiotów gospodarczych z terenu miejsko-wiejskiej gminy Pułtusk. W przygotowaniu pracy wykorzystano materiały zawarte w strategicznych i programowych dokumentach opracowanych w gminie oraz dane z bazy REGON, Banku Danych Lokalnych i innych źródeł informacji statystycznej.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym w miesiącach marzec-kwiecień 2014 r. zastosowano systematyczny dobór próby z losowym punktem startowym. Pierwszy element do próby został wylosowany. Skorzystano z wykazu Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej oraz Krajowego Rejestru Sądowego. Do próby wylosowano co 17-ty podmiot gospodarczy. Kwestionariusz ankiety skierowano do właścicieli i zarządzających poszczególnymi przedsiębiorstwami, bądź osób przez nich upoważnionych. Ankiety zostały przesłane elektroniczną drogą bądź przekazane osobiście do wylosowanych firm.

Pierwsza część ankiety umożliwiła przybliżenie „profilu” pułtuskiego przedsiębiorcy. Zawierała pytania dotyczące m.in. liczby zatrudnionych osób, stażu firmy, rodzaju i zasięgu prowadzonej działalności gospodarczej, własności lokalu, w którym prowadzona jest działalność, obciążeń kredytowych, czy planów inwestycyjnych.

Druga część ankiety umożliwiła dokonanie diagnozy sytuacji małych i średnich firm w Pułtusku i zwrócenie uwagi z jednej strony na czynniki stymulujące i wspierające rozwój MSP, a z drugiej na czynniki ograniczające i hamujące ten sektor. Badanie umożliwiło przyjrzenie się warunkom prowadzenia małego i średniego biznesu na terenie gminy Pułtusk. Pozwoliło na zbadanie klimatu do rozwoju przedsiębiorczości w gminie. Umożliwiło identyfikację działań pułtuskich władz samorządowych wpływających na stan i rozwój lokalnych przedsiębiorców. Analizy pozwoliły przyjrzeć się systemowi wspomagania małych i średnich firm w gminie Pułtusk. Umożliwiły zaprezentowanie opinii przedstawicieli pułtuskich przedsiębiorców dotyczących jakości i dostępności instrumentów wspierania rozwoju i konkurencyjności tych najmniejszych podmiotów gospodarczych. Badanie pozwoliło także na poznanie oczekiwań pułtuskich przedsiębiorców co do działań władz samorządowych wspierających rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce polskiej

Małe i średnie przedsiębiorstwa dominują w strukturze liczbowej podmiotów gospodarczych i charakteryzują się pewną specyfiką w stosunku do innych podmiotów gospodarki narodowej. Poza małą wielkością zasobów, jakimi dysponują, i ograniczonym zatrudnieniem oraz niewielką skalą produkcji posiadają cechy, atrybuty i właściwości charakterystyczne, odróżniające je od innych podmiotów gospodarczych, takie jak,

kreatywność, elastyczność, przedsiębiorczość, zorientowanie na wybraną grupę klientów ograniczony zakres terytorialny oddziaływania i inne (Grudzewski, Hejduk 1998, Skowronek-Mielczarek 2003, Matejun 2012, Smolarek 2008, Łuczka 2001, Janiuk 2004, Strużycki 2002, Lisowska 2004, Kochmańska 2007, Zadura-Lichota 2013).

Ranga małych i średnich przedsiębiorstw zmieniała się w Polsce wraz z przemianami społeczno-gospodarczymi. Rola tego sektora zaczęła się zwiększać już w latach siedemdziesiątych, a ujawniła się silnie zwłaszcza na rynku pracy wraz z transformacją systemową. Zmiany systemowe i strukturalne polskiej gospodarki zapoczątkowane na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych doprowadziły do niezwykle dynamicznego rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw (Onak-Szczepanik 2006). Transformacja polskiej gospodarki spowodowała, że wzrosło zainteresowanie zakładaniem prywatnych form działalności gospodarczej i nastąpił dynamiczny wzrost przedsiębiorczości. Silny wzrost liczby miejsc pracy w tym sektorze miał miejsce zwłaszcza w latach 2004-2008. W 2011 r. liczba pracujących w przedsiębiorstwach w Polsce wynosiła 9 mln osób, z czego 6,3 mln, tj. 70%, zatrudnionych było w MSP (Tarnawa 2013, Zadura-Lichota 2013).

Małe i średnie przedsiębiorstwa mają niezwykle istotne znaczenie w rozwoju lokalnym i regionalnym. Firmy z sektora MSP mają przede wszystkim charakter lokalny i regionalny, są ściśle związane z obszarem, na którym działają. Firmy działając na lokalnym rynku wykorzystują miejscowe zasoby pracy i zaopatrują się w materiały produkcyjne. Jednocześnie zbywają tam swoje usługi i produkty. Gwarantują nasycenie rynku towarami w odpowiedniej ilości oraz jakości. „Przedsiębiorstwa ponadto łatwo dostosowują się do miejscowego otoczenia, ponieważ znajdują tam bardziej sprzyjające warunki rozwoju.” (Strużycki 2004) Działalność MSP podnosi jakość życia konsumentów oraz pracowników. Stwarza liczne miejsca do nauki zawodu. W opinii K. Safina „MSP mają poważny udział w systemie szkoleń i kształcenia zawodowego” (Safin 2002) Podejmowane przez firmy inwestycje zaspokajają różnorodne potrzeby lokalne. A więc można stwierdzić, że sektor MSP prowadzi do poprawy warunków życia lokalnej społeczności, wzrostu zatrudnienia, a także do wzmocnienia podstawy gospodarczej danego obszaru.

„Rozwój sektora MSP uwarunkowany jest przez wiele różnych czynników zarówno makroekonomicznych, jak i mikroekonomicznych, które są ze sobą powiązane.” (Smolarek, Dzieńdziora 2011). Małe i średnie przedsiębiorstwa są uzależnione od makro i mikrootoczenia, w którym funkcjonują. Sytuacja sektora MSP zależy od ewolucji kontekstu globalnego i krajowego. Działania podmiotów gospodarczych zdeterminowane są m.in. przez systemowe rozwiązania w sferze prawnej oraz finansowej, czy ogólną koniunkturą gospodarczą w kraju. Klimat dla tych przedsiębiorstw określa nie tylko polityka makroekonomiczna i regionalna, ale także polityka władz lokalnych.

Nie kwestionując ważności makroekonomicznych uwarunkowań dla konkurencyjności oraz dynamiki podmiotów gospodarczych, w przypadku podmiotów z sektora MSP należy docenić wpływ regionalnego i lokalnego środowiska. Słuszne - wydaje się zatem - jest wybranie do analizy gminy, ponieważ z całego trójstopniowego podziału terytorialnego kraju, to właśnie gmina posiada duży zakres kompetencji do samodzielnego podejmowania działań i kreowania polityki finansowej. Specyfika firm z sektora MSP potwierdza, iż są one związane z otoczeniem lokalnym, w którym funkcjonują, z jego złożonością, zmiennością oraz potencjałem. Otoczenie lokalne determinuje zewnętrzne i wewnętrzne czynniki, które wspierają bądź hamują rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. „Władze lokalne powinny niwelować bariery, przekształcając je w stymulatory (Wach 2007). Z drugiej strony MSP odgrywają zasadniczą rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy. Dzięki symbiotycznej współpracy firm sektora MSP z otoczeniem lokalnym, podmioty te mogą przetrwać i wzmocnić swoją pozycję rynkową.

Pierwszy jednolity program polityki wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw został podjęty w Polsce w latach 1995-1997. Program ten został rozwinięty i wzmocniony w pierwszych latach transformacji. Kolejne rządy ogłaszały różne programy pomocy i aktywności, organizowanych przez PARP oraz wiele innych instytucji, funduszy i ośrodków wsparcia sektora MSP. Indeks Wolności Gospodarczej ogłoszony w 2014 r. przez „The Heritage Foundation” i „Wall Street Journal” daje Polsce 50 miejsce wśród 186 państw objętych badaniem (Index 2014). Oznacza to, że Polska została zliczona do państw „przeważnie wolnych” pod względem swobód w prowadzeniu działalności gospodarczej.

W 2014 r. Krajowy rejestr Urzędowy podmiotów Gospodarczych REGON wykazywał 4 mln przedsiębiorstw (GUS 2014), z czego 95,59 % stanowiły mikroprzedsiębiorstwa, 3,57 % małe i 0,57 % średnie przedsiębiorstwa. W 2013 r. liczba dużych przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 249 osób wynosiła w Polsce 2311. W latach 2002-2013 liczba mikro firm wzrosła o 17,8 % natomiast liczba dużych przedsiębiorstw w tym samym czasie zmniejszyła się o 17,1 %. Około trzy czwarte ogółu podmiotów gospodarczych w Polsce mają charakter zakładów osób fizycznych.

Wspieranie sektora MiSP przez władze samorządowe

Rozwój gminy uzależniony jest od wielu czynników, wśród których można wymienić m.in.: stan i możliwości lokalnej gospodarki. Chodzi o kondycję lokalnych podmiotów gospodarczych, a także o ich zdolność do utrzymania dotychczasowych i kreowania nowych miejsc pracy dla miejscowej ludności. W opinii M. Kochmańskiej (Kochmańska, Chodyński 2007) wspieranie przedsiębiorców przyczynia się do rozwoju całej jednostki samorządowej, wskutek czego poprawia się jakość życia mieszkańców, którym przedsiębiorcy mogą oferować lepsze bądź tańsze towary i usługi. A zatem „podstawowe znaczenie dla przebiegu procesów społeczno-gospodarczych w gminie ma polityka władz lokalnych wobec lokalnych podmiotów i jednostek gospodarczych.” (Adamowicz 2003).

Gmina jest jednostką samorządu terytorialnego, której władze wpływają na warunki funkcjonowania małych i średnich podmiotów działających na jej obszarze oraz koordynują działania pomocowe na szczeblu wyższym. „Obowiązujące przepisy umożliwiają prowadzenie przez jednostki samorządu terytorialnego działań na rzecz wspierania przedsiębiorczości.” (Dziemianowicz, Mackiewicz i in. 2000). Władze lokalne odgrywają szczególną rolę w rozwoju sektora MSP z powodu bliskości oraz bezpośredniego kontaktu z lokalnymi przedsiębiorcami. „Gmina jest „usytuowana” najbliżej obywatela, a zatem podmiotu, na rzecz którego zorientowana jest jej działalność.” (Skica 2007). Dzięki temu władze lokalne mogą dostrzec i zrozumieć specyficzne miejscowe warunki działania i potrzeby przedsiębiorstw – o wiele lepiej niż władze odległych, wyższych szczebli.

Stosunek gminnych władz samorządowych do rozwoju lokalnego świata biznesu jest ważny. Daje szansę zwiększenia bazy dochodowej o nowych płatników podatków oraz opłat lokalnych. A przecież przedsiębiorcy często uzależniają prowadzenie działalności gospodarczej w danym miejscu od specyficznych warunków, jakie zapewnia im samorząd lokalny. Gminne władze samorządowe powinny wciąż szukać nowych rozwiązań, inspirować do podejmowania nowych działań, w celu podnoszenia potencjału oraz poprawy pozycji konkurencyjnej MSP.

Rola gminnej władzy terytorialnej w zakresie działań związanych ze wspieraniem i rozwojem przedsiębiorczości wynika z konstytucyjnych cech samorządu terytorialnego, wśród których można wymienić m.in. (Bończak-Kucharczyk i in. 1998):

- określone ustawowo kompetencje samorządu terytorialnego,
- uregulowana ustawowo odpowiedzialność gminy za „wszystkie sprawy na jej terenie” czyli tzw. polityczna odpowiedzialność,

- najważniejszym celem działalności samorządu gminnego jest stworzenie warunków, zaspokajania potrzeb jej mieszkańców,
- zasada subsydiarności (pomocniczości).

Istotna jest strategia rozwoju gminnego samorządu terytorialnego, która jest „rozumiana jako koherentny (spójny) i celowy zbiór działań niezbędnych do realizacji w określonym czasie”. (Maśloch, J. Sierak 2013) Pułtуска gmina posiada „Strategię rozwoju gminy Pułtusk do roku 2020 r.”, która stanowi długookresowy program wyznaczający kierunki działań, a także alokację środków pieniężnych potrzebnych do realizacji wyznaczonych celów w najbliższych latach. Ustalenia zawarte w tym dokumencie są swego rodzaju bazą merytoryczną do prowadzenia długookresowej polityki rozwoju.

Gmina realizuje zadania zlecone przez organy administracji rządowej oraz zadania własne. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym (Ustawa 1990). Do zakresu powinności samorządu gminnego należą również inne zadania niezbędne do realizacji, które nie zostały wymienione wśród zadań własnych i nie zostały przydzielone innym organom władzy bądź administracji. Warto wspomnieć, że „praktycznym zadaniem lokalnej polityki gospodarczej jest utrzymanie i rozwój istniejących na danym obszarze podmiotów gospodarczych.” (Adamowicz 2003). Warto dlatego przyjrzeć się „jakości” działalności gminy oraz barierom, na jakie napotykają podmioty gospodarcze. Wpływa to bowiem m.in. na atrakcyjność gminy w kwestiach związanych z lokalizacją nowych i funkcjonowaniem już istniejących małych oraz średnich przedsiębiorstw.

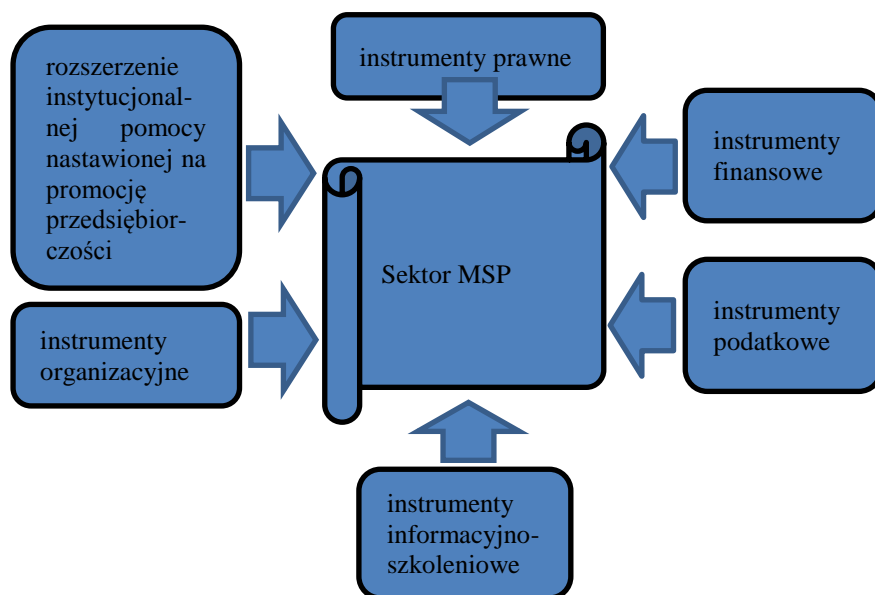
Małe i średnie firmy stanowiące o sile polskiej gospodarki powinny uzyskiwać ze strony władz publicznych niezbędną pomoc związaną z doskonaleniem warunków ich działania. „Wyrazem tego staje się rozbudowa systemu wspomagania MSP, zarówno na poziomie programowym, jak również instytucjonalnym, zapewniającym korzystniejsze warunki funkcjonowania i rozwoju najmniejszych przedsiębiorstw.” (Matejun 2012). W Polsce funkcjonuje wiele różnorodnych form i instrumentów pomocowych tworzących rozbudowany system wsparcia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Ów system oparty jest na współpracy „partnerów” na trzech poziomach działania: centralnym, regionalnym oraz lokalnym.

W literaturze możemy spotkać różnorodne podziały instrumentów wsparcia sektora MSP. Najczęściej spotykany podział instrumentów wyróżnia instrumenty finansowe i niefinansowe. Wskazuje na to następująca definicja, w której „system wspierania małych i średnich przedsiębiorstw zdefiniowano jako zespół instrumentów finansowych oraz niefinansowych, stanowiący spójną i logicznie uporządkowaną strukturę.” (Woźniak 2010). A więc głównym kryterium podziału jest rodzaj wyodrębnionych instrumentów: finansowych oraz niefinansowych. Pierwsza grupa instrumentów zapewnia dostęp do kapitału własnego bądź obcego. Można do nich zaliczyć m.in.: pożyczki i kredyty na preferencyjnych warunkach, gwarancje i poręczenia, leasing, faktoring, dotacje, ulgi podatkowe, czy ułatwienie dostępu do zamówień publicznych. Z kolei druga grupa instrumentów pomocowych ułatwia dostęp do zasobów ludzkich, rzeczowych, rynków zbytu, a także informacji czy technologii. W obrębie instrumentów niefinansowych wyróżnia się szereg podgrup, m.in. instrumenty szkoleniowe, doradcze, informacyjne, prawne, organizacyjne, czy regulacyjne.

Lokalny samorząd terytorialny odpowiada za tworzenie jak najlepszego środowiska dla sektora MSP. „Gmina jest pracodawcą, zleceniodawcą, klientem i inwestorem, dlatego wpływa na działalność firm prywatnych także poprzez swoje zachowania w zakresie sprzedaży i zakupu towarów, zlecenia robót i kontraktowania usług.” (Kochmańska 2007). Władze gminy mają do dyspozycji szeroki wachlarz instrumentów pobudzających lokalną przedsiębiorczość. „Gminne władze samorządowe, świadome roli przedsiębiorczości dla poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej na swoim terenie, poszukują metod i narzędzi

stymulowania rozwoju przedsiębiorczości” (Szot-Gabryś 2013). Zestaw stworzonych instrumentów, które mogą być wykorzystane na szczeblu gminy przedstawia rys. 1.

Rysunek 1. Instrumenty wspomagania małych i średnich podmiotów gospodarczych na szczeblu gminy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Matejun, Regionalne instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] A. Adamik (red.), Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw w regionie. Budowanie konkurencyjności firm i regionu, Difin, Warszawa 2012, s. 89.

Małe i średnie przedsiębiorstwa w gminie Pułtusk

Gmina Pułtusk ma status gminy miejsko-wiejskiej. Jest dogodnie położona na szlaku drogowym i wodnym w powiecie pułtuskim, w części północnej województwa mazowieckiego. Znajduje się w odległości około 60 km od Warszawy. Od dn. 01.01.1999 roku gmina Pułtusk wraz z gminami: Gzy, Obryte, Pokrzywnica, Świercze, Winnica, Zatory wchodzi w skład powiatu pułtuskiego.

Gmina Pułtusk obejmuje obszar 13 413 ha. W skład gminy wchodzi sołectwa: Boby, Białowieża, Chmielewo, Gnojno, Głodowo, Grabówiec, Gromin, Jezewo, Kacice, Kleszewo, Kokoszka, Lipa, Lipniki Stare, Lipniki Nowe, Olszak, Moszyn, Pawłówek, Ponikiew, Płocochowo, Przemiarowo, Szygówek, Trzciniec, a także Zakręt. Gminę zamieszkuje 24 062 mieszkańców. Stanowi to około 47% całej ludności powiatu. Zaludnienie w gminie wynosi 179 osób/km², przy średniej dla powiatu pułtuskiego - 62 osoby/km².

Gminę cechuje relatywnie młode społeczeństwo. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności wynosi 20%. Ludność w wieku poprodukcyjnym stanowi 16%. Pozostała ludność (64%) to osoby w wieku produkcyjnym¹. A więc można stwierdzić, że gminę charakteryzuje duży potencjał ludzki, w tym ludności w wieku produkcyjnym.

Gmina Pułtusk jest ośrodkiem o charakterze ponadlokalnym. Cechuje ją wielofunkcyjność. Stanowi subregionalne centrum administracji (siedziba władz powiatu), ochrony zdrowia (specjalistyczna i podstawowa opieka medyczna) edukacji (ponadgimnazjalne i wyższe szkolnictwo), kultury i sportu oraz centrum handlu i usług dla sąsiadujących z gminą obszarów. Na terenie gminy funkcjonują liczne organizacje pozarządowe o zasięgu lokalnym, komórki organizacji ogólnopolskich oraz instytucje

¹ Dane pochodzą z bilansu opracowanego w oparciu o wyniki NSP z 2011 (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2013).

otoczenia biznesu. Gmina Pułtusk pełni zatem ważną rolę zarówno dla mieszkańców gminy, jak i dla powiatu pułtuskiego.

Centralną część gminy stanowi miasto Pułtusk, które jest siedzibą Starostwa Powiatowego. Miasto Pułtusk jest jednym z najstarszych miast północno-wschodniego Mazowsza. Uzyskał prawa miejskie w 1339 roku. Nazywany „Wenecją Północy” leży nad rzeką Narwią. Z racji wielowiekowej historii, a także licznych zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, gmina i miasto Pułtusk posiadają atrakcyjne walory turystyczno-krajobrazowe oraz wypoczynkowe. Są obiektem zainteresowania mieszkańców Warszawy jako miejsce spędzania wolnego czasu. Gmina stanowi ważne ognisko życia kulturalnego oraz oświatowego. Znana jest w Polsce ze względu na działanie na jej obszarze Akademii Humanistycznej im. A. Gieysztora, a także za względu na funkcjonowanie „Domu Polonii”.

Gmina Pułtusk stanowi również znaczący ośrodek koncentracji gospodarczej działalności, z tradycjami przemysłowymi, rzemieślniczymi oraz kupieckimi. Dla gminy typowa jest dobrze rozwinięta sieć usługowa oraz handlowa. Gmina współpracuje z sąsiadującymi gminami różnymi jednostkami samorządu terytorialnego - w kraju i za granicą. Działalność gospodarcza w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk reprezentowana jest głównie przez małe i średnie przedsiębiorstwa. Obecnie na terenie Pułtuska funkcjonuje około 2300 przedsiębiorców (dane GUS 2014). Z analizy liczby podmiotów gospodarki narodowej w skali kraju, województwa mazowieckiego i powiatu pułtuskiego wynika, że podmioty gospodarcze funkcjonujące na terenie gminy miejsko – wiejskiej Pułtusk stanowią: 59,33 % podmiotów w skali powiatu pułtuskiego, 0,32 % podmiotów w skali województwa mazowieckiego, 0,06 % podmiotów w skali kraju.

Tabela 1. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk, powiecie pułtuskim, województwie mazowieckim i w Polsce.

wyszczególnienie	liczba podmiotów gospodarczych ogółem	liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców
gmina miejsko-wiejska Pułtusk	2 301	956
powiat pułtuski	3 878	755
województwo mazowieckie	725 828	1369
Polska	4 069 772	1056

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl), stan na dzień 31.01.2014r.

Przedsiębiorczość mieszkańców (stopień aktywności gospodarczej) określona jest wskaźnikiem ilości firm przypadających na 10 000 mieszkańców. Wskaźnik przedsiębiorczości w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk wynosi 956 firm na 10 000 mieszkańców. W porównaniu do średniej powiatu pułtuskiego, która wynosi 755, wskaźnik przedsiębiorczości w gminie Pułtusk jest wyższy o 201. Natomiast stopień aktywności gospodarczej na terenie gminy plasuje się na poziomie niższym od średniej województwa oraz od średniej krajowej (Tabela 2).

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej (bez os. fiz. prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

lp.	sekcja	liczba podmio-tów miasto	liczba podmio-tów obszar wiejski	liczba podmio-tów razem	udział sekcji w %
1.	A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	27	32	59	2,6

2.	B – górnictwo i wydobywanie	10	2	12	0,5
3.	C – przetwórstwo przemysłowe	161	30	191	8,3
4.	D – dostawa energii elektrycznej	2	1	3	0,1
5.	E – dostawa wody, gosp. ściekami i odp.	10	2	12	0,5
6.	F - budownictwo	238	59	297	12,9
7.	G – handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów	543	75	618	26,9
8.	H – transport i gosp. magazynowa	84	15	99	4,3
9.	I – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	61	13	74	3,2
10.	J – informacja i komunikacja	38	3	41	1,8
11.	K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa	60	9	69	3,0
12.	L – obsługa rynku nieruchomości	80	1	81	3,5
13.	M – działalność profesjonalna, naukowa, techniczna	148	15	163	7,1
14.	N – usługi administrowania i działalność wspierająca	74	11	85	3,7
15.	O – administracja publiczna i obrona narodowa, obow. zabezpieczenia społeczne	12	12	24	1,0
16.	P – edukacja	89	9	98	4,3
17.	Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna	148	16	164	7,1
18.	R – kultura, rozrywka, rekreacja	48	2	50	2,2
19.	S – pozostała działalność usługowa	145	16	161	7,0
20.	OGÓLEM	1978	323	2301	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl), stan na dzień 31.01.2014 r.

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego na początek 2014 roku w mieście i gminie Pułtusk było zarejestrowanych 2301 podmiotów gospodarczych, w tym na obszarze wiejskim 323 i w mieście 1978. Największy udział w zatrudnieniu ma sektor G- handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów oraz sektor F- budownictwo i sektor C- przetwórstwo przemysłowe.

Jak wynika z danych tabeli 3 w strukturze wielkości podmiotów gospodarczych gminy i miasta Pułtusk przeważają firmy najmniejsze – zatrudniające do 9 pracowników. Na początku 2014 roku było ich ponad 2 tys., co stanowiło 96,4% ogółu firm działających w gminie. Małych przedsiębiorstw (o liczbie pracujących od 10 do 49 osób) było 2,7%, średnich (o liczbie pracujących od 50 do 249 osób) było 0,7%, natomiast dużych (o liczbie pracujących od 250 do 999 osób) było 0,2% ogółu przedsiębiorstw. Łącznie sektor MSP stanowił aż 99,8% wszystkich przedsiębiorstw funkcjonujących na badanym obszarze.

Tabela 3. Podmioty gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących indywidualne gospodarstwo rolne) według przewidywanej liczby pracujących w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk.

Wyszczególnienie	Pułtusk gmina miejsko-wiejska	Pułtusk- miasto	Pułtusk - obszar wiejski
Ogółem (sektor publiczny i prywatny)			
RAZEM	2301	1978	323
0-9	2218	1902	316
10-49	62	57	5
50-249	16	15	1
250-999	5	4	1
1000 i więcej	0	0	0
Sektor publiczny			
RAZEM	67	61	6

0-9	36	33	3
10-49	21	18	3
50-249	9	9	0
250-999	1	1	0
1000 i więcej	0	0	0
Sektor prywatny			
RAZEM	2234	1917	317
0-9	2182	1869	313
10-49	41	39	2
50-249	7	6	1
250-999	4	3	1
1000 i więcej	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl), stan na dzień 31.01.2014r.

Struktura wielkości podmiotów gospodarki narodowej w gminie jest zbliżona do struktury podmiotów działających na obszarze powiatu, województwa oraz kraju. Zdecydowana większość to prywatne podmioty gospodarcze (97,09%). Publiczny sektor stanowi 2,91% ogółu podmiotów gospodarki narodowej.

Analizując strukturę własności pułtuskich podmiotów gospodarczych można stwierdzić, że dominują osoby fizyczne, które są właścicielami 1818 firm. Stanowi to 79% ogółu podmiotów. Duży odsetek stanowią spółki (10%). 11 przedsiębiorstw stanowi własność spółdzielni. Nie funkcjonują przedsiębiorstwa państwowe (Tab. 4).

Tabela 4. Ilość podmiotów gospodarki narodowej (bez os. fiz. prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk według struktury własności.

	ogółem	w tym							
		przedsiębiorstwa państwowe	spółki					spółdzielnie	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
			razem	w tym handlowe			cywilne		
				razem	akcyjne	z o.o.			
Pułtusk – gmina miejsko-wiejska	2301	0	234	108	5	78	125	11	1818
Pułtusk - miasto	1978	0	214	93	5	66	120	8	1545
Pułtusk – obszar wiejski	323	0	20	15	0	12	5	3	273

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl), stan na dzień 31.01.2014r.

Na przestrzeni ostatnich trzech lat w gminie Pułtusk obserwuje się lekki przyrost liczby mikroprzedsiębiorstw i stabilizację liczby małych i średnich firm.

Charakterystyka badanych przedsiębiorstw w gminie Pułtusk

Każda gmina, również gmina miejsko-wiejska Pułtusk, powinna wypracować własny model wspierania sektora MSP. A więc korzystając ze swoich kompetencji, majątku oraz środków finansowych powinna zbudować system instrumentów i narzędzi pomocnych dla małych i średnich przedsiębiorców. Ta działalność powinna być efektem codziennych czynności oraz polityki i strategii przyjętej przez gminne władze. Niniejsza część pracy prezentuje niektóre wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na próbie lokalnych przedsiębiorców sektora małych i średnich firm działających na terenie gminy miejsko – wiejskiej Pułtusk.

Pierwsza część ankiety umożliwiła przybliżenie ”profilu” pułtuskiego przedsiębiorcy. Zawierała pytania dotyczące m.in. liczby zatrudnionych osób, stażu firmy, rodzaju i zasięgu prowadzonej działalności gospodarczej, własności lokalu, w którym prowadzona jest działalność, obciążeń kredytowych, czy planów inwestycyjnych.

Druga część ankiety umożliwiła dokonanie diagnozy sytuacji małych i średnich firm w Pułtusku i zwrócenie uwagi z jednej strony czynniki stymulujące i wspierające rozwój MSP a z drugiej na czynniki ograniczające i hamujące ten sektor. Badanie umożliwiło przyjrzenie się warunkom prowadzenia małego i średniego biznesu na terenie gminy i zbadanie klimatu do rozwoju przedsiębiorczości w gminie. Umożliwiło identyfikację działań pułtuskich władz samorządowych wpływających na stan i rozwój lokalnych przedsiębiorców. Analiza pozwoliła przyrzeć się systemowi wspomagania małych i średnich firm w gminie Pułtusk. Umożliwiły zaprezentowanie opinii przedstawicieli pułtuskich przedsiębiorców dotyczących jakości i dostępności instrumentów wspierania rozwoju i konkurencyjności tych najmniejszych podmiotów gospodarczych. Badanie pozwoliło także na poznanie oczekiwań pułtuskich przedsiębiorców co do działań władz samorządowych wspierających rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

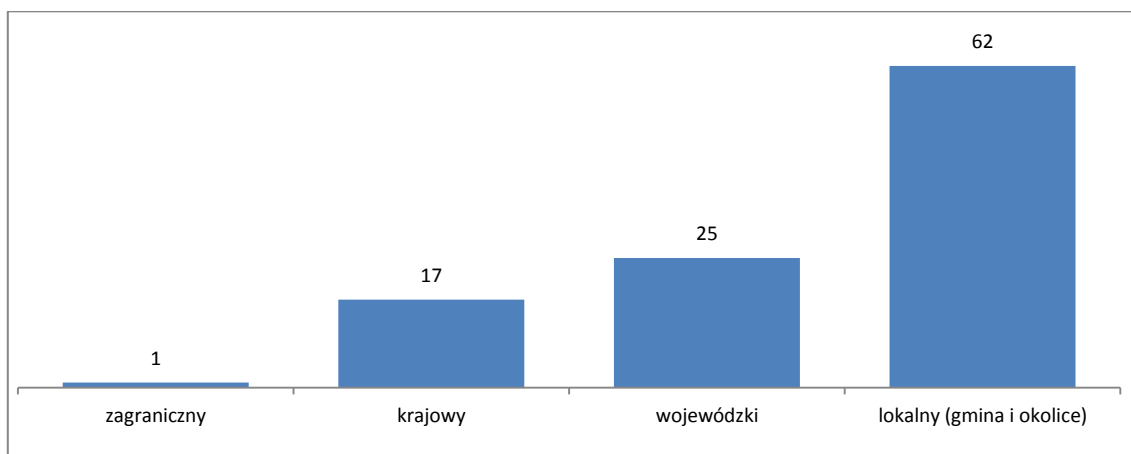
Badane podmioty gospodarcze były zróżnicowane pod względem wielkości: 99 firm (94,3%) należało do grupy mikroprzedsiębiorstw (do 9 zatrudnionych), 4 firmy (3,8%) – do grupy małych (poniżej 50 zatrudnionych), a 2 firmy (1,9%) – do grupy przedsiębiorstw średnich (poniżej 250 zatrudnionych). Największą grupę badanych przedsiębiorstw stanowią firmy prowadzące działalność gospodarczą powyżej 10 lat (60 firm co stanowi 57% ogółu firm). Od 6 do 10 lat działalność gospodarczą prowadzi 14 przedsiębiorstw (13%), od 3 do 5 lat – 22 przedsiębiorstwa (21%). Firm najmłodszych, tj. do 2 lat stażu jest 9, co stanowi 9% badanych firm.

Rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej zbadano w oparciu o podział na cztery główne rodzaje działalności: handel detaliczny i hurtowy, budownictwo w tym usługi budowlane, produkcja i przetwórstwo oraz usługi w tym usługi dla ludności oraz dla przedsiębiorstw. Najliczniejszą grupę stanowią przedsiębiorstwa zajmujące się handlem (41 firm co stanowi 39% ogółu firm), w dalszej kolejności należy wymienić firmy usługowe, oferujące usługi dla ludności i firm (33 firmy co stanowi 31% ogółu firm). Następną grupę stanowią firmy związane z budownictwem (22 firmy co stanowi 21% ogółu firm) oraz produkcją i przetwórstwem (9 firm co stanowi 9% ogółu firm). Większość badanych firm zadeklarowała, że ich zasięg działania obejmuje przede wszystkim rynek lokalny, a więc gminę i jej okolice – 62 firmy (59%). Na rynku wojewódzkim działa 25 firm (24%), zaś na rynku krajowym – 17 firm (16%). Mało, ponieważ tylko 1 firma (1%) aktywnie działa także na rynkach zagranicznych (wykres 1).

Wyniki badań potwierdzają, że lokalne przedsiębiorstwo na lokalnym rynku to sytuacja najbardziej typowa dla pułtuskich małych i średnich podmiotów gospodarczych. Często jest to świadomy wybór przedsiębiorcy. Skupianie uwagi pułtuskiego sektora MSP na rynkach

lokalnych i regionalnych powoduje, że zdolność postrzegania świata przez przedsiębiorców w Pułtusk nie wykracza poza granice gminy. Ważne jest jednak, aby w dobie internacjonalizacji i globalizacji przedsiębiorcy brali pod uwagę skutki tych zjawisk oraz nadarzające się dzięki nim szanse i nowe możliwości konkurowania. Firmy powinny sukcesywnie i odważnie podejmować działania na nowych rynkach, także zagranicznych.

Wykres 1. Zasięg głównych rynków działalności badanych przedsiębiorstw w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk (liczba przedsiębiorstw).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Analizując sytuację pułtuskich przedsiębiorstw, warto wspomnieć także o stanie majątkowym, zwłaszcza o posiadaniu własnego lokalu dla prowadzenia biznesu, 69 badanych przedsiębiorców zadeklarowało, że posiada własny lokal do prowadzenia działalności gospodarczej (66%). W lokalu dzierżawionym działalność prowadzi 34 przedsiębiorstwa (32%), natomiast jednocześnie we własnym i dzierżawionym lokalu działalność gospodarczą prowadzą 2 przedsiębiorstwa (2%).

Badane firmy prezentują specyficzną dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw politykę finansową. Opiera się ona w decydującej mierze na środkach własnych, 65 ankietowanych przedsiębiorców (62%) zadeklarowało, że nie potrzebuje kredytu. Firmy dysponują zatem własnymi zasobami, którymi mogą być m.in. oszczędności właściciela oraz jego rodziny, pożyczki od bliskich i znajomych. Być może jest to także efekt specyficznej tzw. mentalności kredytowej wśród przedsiębiorców-właścicieli. Pewna niechęć wobec kredytu może wynikać z jego wad, m.in. wysokich kosztów ryzyka, zależności wobec banku itp. A zatem na podstawie wyników badania można stwierdzić, że dla większości respondentów pułtuski przedsiębiorca to osoba ostrożna, kierująca się zasadą, że lepiej rozwijać biznes powoli - ale z własnych środków, niż szybko - ale na kredyt.

Zobowiązania z tytułu zaciągniętego kredytu bankowego ma 34 przedsiębiorstw (32%). Z kolei 6 przedsiębiorstwom (6%) odmówiono przyznania kredytu. Być może ta ograniczona dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania, dotyczy nowo powstałych firm, w początkowym etapie rozwoju, kiedy to ryzyko przedsięwzięcia jest zbyt duże.

Spośród badanych przedsiębiorstw 20 przedsiębiorców (19%) zadeklarowało podjęcie inwestycji w roku badania. Zdecydowana większość (79 firm - 75%) nie planowała w ciągu roku podjęcia nowych inwestycji. Brak zdania w tym zakresie zadeklarowało 6 przedsiębiorców (6%). Brak zamierzeń i planów rozwojowych wśród lokalnych przedsiębiorców implikuje niski poziom inwestycji, co w efekcie może przyczynić się do obniżenia konkurencyjności przedsiębiorstw.

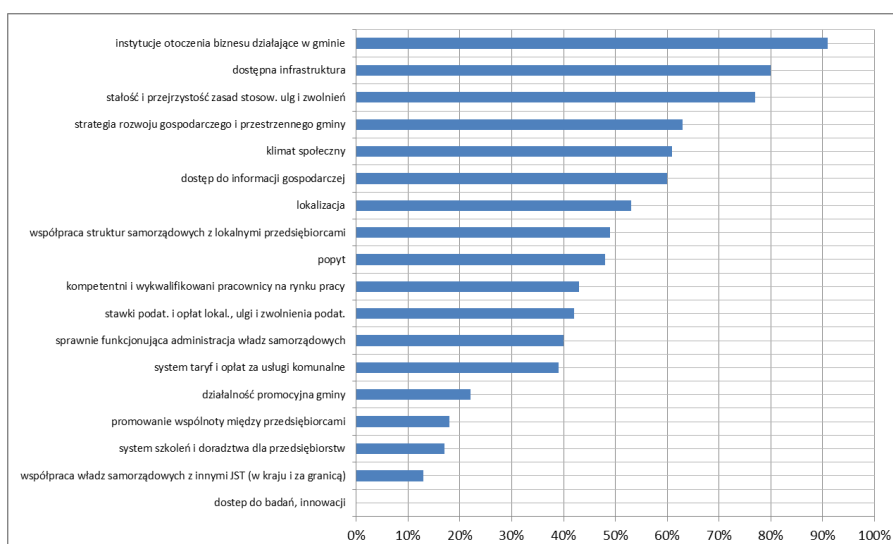
Cechy opisujące specyfikę małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących w gospodarce gminy miejsko-wiejskiej Pułtusk. Pokazują, że większość przedsiębiorców niechętnie podejmuje nowe wyzwania, nie jest gotowa na duże ryzyko, branie kredytów, podejmowanie działalności za granicami regionu, czy w innych częściach kraju. Działają przede wszystkim na rynku lokalnym – w gminie i okolicy. Oznacza to, że nie mają „przedsiębiorczego ADHD”. Prowadzą firmy w sposób tradycyjny, ostrożny, bazując przede wszystkim na własnych zasobach i potencjale. Jest interesujące na ile tacy przedsiębiorcy stanowią większość lokalnego świata biznesu w innych częściach regionu czy kraju.

Atuty gminy wskazywane przez badanych przedsiębiorców

Zwracając się do osób prowadzących działalność gospodarczą podjęto próbę oceny atutów gminy. Warto przyrzeć się z bliska sytuacji małych i średnich przedsiębiorstw oraz zweryfikować, czy władze lokalne stworzyły przyjazne warunki małym i średnim przedsiębiorstwom dla podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej.

W pierwszym pytaniu badania ankietowego respondenci zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie: „Jakie Pani / Pana zdaniem gmina Pułtusk posiada atuty dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy?”

Wykres 2. Atuty, które w opinii przedsiębiorców posiada gmina Pułtusk dla osób prowadzących na jej terenie działalność gospodarczą.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonych badań.

Badania wykazały, że funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstw z sektora MSP zależy od wielu uwarunkowań (tabela 2). Najwięcej respondentów (91%) wskazało, że atutem gminy Pułtusk przesądzającym o sukcesie przedsiębiorstw jest lokalny układ instytucjonalny, a więc możliwość skorzystania na miejscu ze specjalistycznych usług instytucji otoczenia biznesu. To w nich drzemie swego rodzaju potencjał usługowy dla małych i średnich firm. Na terenie gminy Pułtusk funkcjonuje wiele wyspecjalizowanych instytucji tzw. otoczenia biznesu. Dobrze rozwinięty jest sektor usług bankowych i ubezpieczeniowych. Gmina Pułtusk jest ośrodkiem o charakterze ponadlokalnym, cechuje ją wielofunkcyjność. Pułtuscy przedsiębiorcy wysoko cenią ilość, jakość oraz aktywność instytucji i organizacji, które określają warunki funkcjonowania ich przedsiębiorstw oraz inwestowania w człowieka - który stanowi zasób lokalnych firm.

Zdaniem respondentów istotne znaczenie dla ogólnego klimatu sprzyjającego pułuskim małym i średnim firmom ma z pewnością dostępne zaplecze infrastrukturalne (80%). W oczach lokalnych przedsiębiorców gmina Pułusk jest wyposażona we właściwą infrastrukturę, i że działania inwestycyjne podejmowane przez władze Pułuska stanowią swego rodzaju odbicie potrzeb lokalnych przedsiębiorców. Rezultaty badania potwierdzają, że dużo zatem zależy od wysiłków władz samorządowych na rzecz modernizacji i rozwoju infrastruktury. Władze gminne powinny być zatem inwestorem i partnerem stymulującym rozwój kolejnych inwestycji.

Z punktu widzenia 77% ankietowanych ważnym atutem gminy jest stałość i przejrzystość stosowanych rozwiązań fiskalnych, a więc jasne zasady stosowania ulg lub zwolnień w stosunku do firm. Respondenci wysoko cenią taką stabilność oraz bezpieczeństwo prowadzenia biznesu. Można sądzić, że przedsiębiorcy mają świadomość, że ulgi i zwolnienia powinny być konsekwentnie stosowane, a nie przyznawane z nieznanych nikomu powodów tylko niektórym podatnikom. Dla zdecydowanej większości respondentów jest to ważny czynnik do prawidłowego funkcjonowania lokalnych przedsiębiorstw, który świadczy o stabilności warunków działania.

Natomiast na same wysokości stawek oraz ulg zwróciło uwagę 42% przedsiębiorców. Okazuje się, że obowiązujące lokalne zachęty podatkowe - w opinii respondentów - mają mniejszy wpływ na atrakcyjność gminy. Być może jest to efekt tego, że mało przedsiębiorstw biorących udział w badaniu korzysta z ulg bądź zwolnień. Z badań wynika, że obecnie nie stanowią one dla przedsiębiorców wystarczającej zachęty. A przecież warto pamiętać, że w przypadku struktury dochodowej budżetu gminnej jednostki samorządowej, stosowanie niskich stawek podatków i opłat lokalnych może w istotnym stopniu decydować o jej uszczupleniu, co z kolei przesądza o zakresie realizacji pozostałych zadań leżących w gestii gminy.

Wśród atutów gminy Pułusk ankietowani przedsiębiorcy zwrócili także uwagę na strategię rozwoju gminy (63%). Z badań wynika, że „Strategia rozwoju gminy Pułusk do roku 2020r.” jest ważnym dokumentem dla społeczności pułuskich przedsiębiorców. Być może dlatego, że określa kierunki zmian gminy w sferze społecznej, gospodarczej i ekologicznej w najbliższych latach. Ustalenia zawarte w tym dokumencie są swego rodzaju bazą merytoryczną do prowadzenia długookresowej polityki rozwoju gminy. Są dobrze odbierane przez środowisko lokalnego biznesu. A zatem okazuje się, że o dobrych warunkach do funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw możemy mówić wtedy, kiedy lokalni przedsiębiorcy są w stanie przewidzieć efekt swoich działań oraz efekty inwestycji. Przedstawiciele lokalnego biznesu wysoko cenią pewność, stabilność oraz przewidywalność. W opinii 61% osób prowadzących własną działalność gospodarczą w gminie Pułusk panuje przyjazny klimat społeczny, sprzyjający rozwojowi przedsiębiorstw. Ankietowani pozytywnie oceniają nastawienie lokalnej społeczności.

Zdaniem 60% respondentów elementem wspomagającym oraz dającym dodatkowe szanse i możliwości dla przedsiębiorców jest dostępność i jakość informacji gospodarczej. Przedsiębiorcy doceniają działania władz samorządowych, ukierunkowane na poszerzenie dostępu do rzetelnej informacji. Władze wykorzystują do tego różne środki przekazu: współpracę z mediami, z rozwijającą się prasą lokalną (Tygodnik Pułuski, Pułuska Gazeta Powiatowa, Kurier Pułuski), tablice ogłoszeniowe, Internet, broszury. Urząd Miejski w Pułusku wykorzystuje także serwis ESP - Elektroniczną Skrzynkę Podawczą. Stanowi to swego rodzaju Elektroniczne Biuro Obsługi Interesanta - a więc najszybszą i najwygodniejszą formę komunikacji z urzędem. Dzięki takiej inicjatywie pułuskich władz konieczność osobistego stawiania się w urzędzie zostaje zmniejszona. Poza tym główne informacje są udostępniane za pośrednictwem Biuletynu Informacji Publicznej.

Ponad połowa respondentów (53%) wśród ważnych czynników wpływających na rozwój sektora MSP zwróciła uwagę na dogodne położenie Pułtuska. Przedsiębiorcy zdają sobie sprawę, że ich „biznes” jest usytuowany w pobliżu dużej warszawskiej aglomeracji miejskiej. Mają świadomość, że na rozwój prowadzonej przez nich działalności gospodarczej korzystnie wpływa bliskość odpowiednich rynków zbytu. Zdają sobie sprawę, że Pułtusk ma dogodne położenie, komunikację oraz połączenia między miastami. Położony jest wzdłuż drogi krajowej Warszawa - Ostrołęka - Augustów. Znajduje się na komunikacyjnym szlaku wiodącym na Wielkie Jeziora Mazurskie oraz Pojezierze Augustowskie.

Dobłą ocenę respondenci wystawili także współpracy władz gminnych ze środowiskiem przedsiębiorców (49%). Okazuje się, że takie partnerstwo na szczeblu władz gminnych jest zjawiskiem pożądanym i mile widzianym przez przedstawicieli lokalnego świata biznesu.

Spośród ankietowanych przedsiębiorców 43% uważa, że wśród atutów Pułtuska, można wymienić fachową siłę roboczą, a więc dostęp do kompetentnych i wykwalifikowanych pracowników na rynku pracy. Warto w tym miejscu wspomnieć, że na odpowiedzi respondentów mogła mieć wpływ bliskość uczelni w Pułtusku, Wyszku, czy Warszawie, na których podejmują studia mieszkańcy gminy.

Mniej respondentów (40%) zwróciło uwagę na jakość obsługi w Urzędzie Miejskim, na fachową i szybką obsługę interesantów. A przecież ważna jest skuteczność i efektywność zaspokajania potrzeb lokalnych przedsiębiorców. Stanowi to swego rodzaju „wizytówkę” jakości zarządzania gminą.

W opinii tylko 22 % respondentów atutem gminy Pułtusk jest także promocja gminy, a więc kreowanie pozytywnego wizerunku gminy w oczach potencjalnych i już działających przedsiębiorców. Być może jest to efekt braku wystarczającej wiedzy z zakresu marketingu, wiedzy o metodach reklamy. Chociaż warto wspomnieć o tym, że władze gminy Pułtusk i tak zrobiły już znaczące postępy na tej drodze. Wśród instrumentów promocyjnych stosowanych przez władze pułtuskie można wymienić m.in.: prowadzenie strony internetowej, opracowywanie folderów, udział w targach i konferencjach, organizowanie imprez promocyjnych.

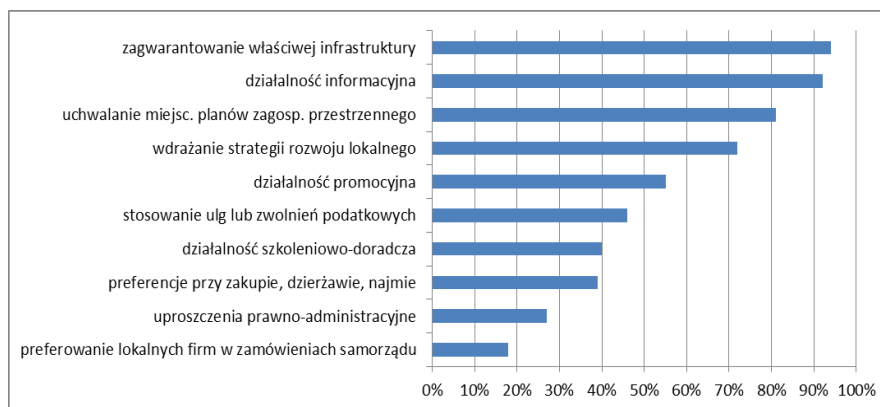
Najmniej respondentów zwróciło uwagę na takie atuty gminy Pułtusk jak: współpracę władz samorządowych z innymi jednostkami samorządu terytorialnego - tymi w kraju oraz za granicą (13%), system szkoleń i doradztwa dla przedsiębiorców (17%). Przedsiębiorcy nie zauważają żadnych działań na rzecz dostępu do badań i innowacji.

Reasumując tę część badań należy stwierdzić, że konkurencyjność i rozwój przedsiębiorstw z sektora MSP zależy od wielu uwarunkowań. Niemniej jednak - w opinii przedstawicieli lokalnego świata biznesu - pułtuski samorząd terytorialny posiada pewien zakres atutów i uprawnień kształtujących korzystne warunki do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości na terenie gminy.

Instrumenty wspierania małych i średnich przedsiębiorstw w gminie Pułtusk

W kolejnej części badań podjęto próbę ustalenia i zidentyfikowania konkretnych działań podejmowanych przez pułtuskie władze samorządowe. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie stosowanych instrumentów wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Wykres 3. Formy wspierania lokalnej przedsiębiorczości przez władze samorządowe gminy Pułtusk z perspektywy przedsiębiorców.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonych badań.

Wykres nr 3 jest ilustracją działań podejmowanych przez pułtuski samorząd w zakresie wspierania lokalnej przedsiębiorczości.

Ankietowani dostrzegają inicjatywy pułtuskich władz samorządowych w kontekście wspomagania sektora MSP. Wśród podejmowanych działań najczęściej respondentów (94%) wskazało na zagwarantowanie przedsiębiorstwom właściwej infrastruktury, która dotyczy sfery komunikacji, transportu, energetyki dostarczania ciepła i wody, czy usuwania ścieków. Przedsiębiorcy mają świadomość, że jest to ważne narzędzie, które ułatwia im prowadzenie działalności gospodarczej.

Aż 92% ankietowanych wskazało na prowadzenie przez struktury samorządowe działalności informacyjnej. Spośród instrumentów wsparcia przedsiębiorcy wytypowali także tworzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a więc ustalanie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu (81%) oraz wdrażanie przez władze samorządowe strategii rozwoju lokalnego (72%). Z badań wynika, że samorząd przywiązuje też uwagę do działalności promocyjnej (55%). Mniej ankietowanych wskazało na działalność szkoleniową i doradczą (40%).

Poza tym gminne władze starają się poprawić warunki funkcjonowania przedsiębiorców poprzez stosowanie systemu różnego rodzaju ulg i zwolnień podatkowych (46%). Na preferencje przy zakupie, dzierżawie oraz użytkowaniu gruntów oraz najmie lokali użytkowych wskazało 39% ankietowanych. Można stwierdzić, że praktyka pułtuskiego samorządu gminnego dowodzi, że stosując ulgi i zwolnienia podatkowe, władze lokalne posługują się prostym rachunkiem ekonomicznym, a więc stosunkiem nakładów do efektów. Być może urzędnicy są wstrzeźliwi dlatego, że owa zachęta podatkowa, może stanowić mały impuls dla przedsiębiorcy, a efekty będące konsekwencją stosowania ulg podatkowych mogą wpływać na ograniczenie możliwości realizacji zadań gminy.

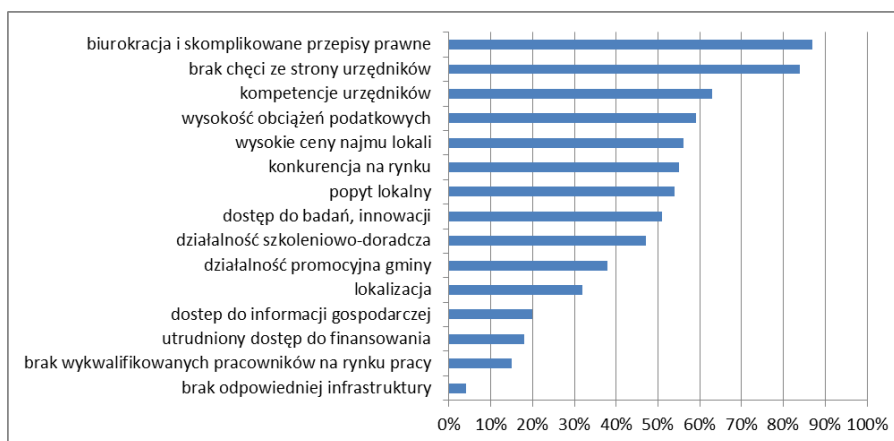
Ponad czwarta część przedsiębiorstw zauważa działania samorządu związane z uproszczeniem natury prawno-administracyjnej. Można zatem sądzić, że znaczna część badanych przedsiębiorstw nie ma dobrych doświadczeń w obsłudze przez pułtuską administrację samorządową. Wśród pozostałych elementów katalogu narzędzi wspierania lokalnej przedsiębiorczości respondenci wymienili także preferowanie miejscowych przedsiębiorców w zamówieniach samorządu lokalnego (18%).

Rezultaty badania potwierdzają, że kwestia kreowania przyjaznego środowiska dla lokalnych firm przez pułtuskie struktury samorządowe jest nie tylko zauważana, ale także znajduje odzwierciedlenie w praktyce. Większość ankietowanych wyraźnie zauważa inicjatywy pułtuskich władz samorządowych w kontekście problematyki wspierania sektora MSP.

Bariery ograniczające funkcjonowanie i rozwój MSP

W badaniach postawiono pytanie co najbardziej przeszkadza najmniejszym podmiotom gospodarczym w prawidłowym funkcjonowaniu? Badani respondenci zostali poproszeni o wskazanie najważniejszych barier i mankamentów gminy Pułtusk, na jakie napotykają osoby prowadzące działalność gospodarczą na jej terenie. Zestawienie barier utrudniających prowadzenie i rozwój już istniejących firm na terenie gminy miejsko-wiejskiej Pułtusk ilustruje wykres nr 4.

Wykres 4. Bariery ograniczające przedsiębiorczość małych i średnich podmiotów gospodarczych w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonych badań.

Wyniki badań pozwalają na stwierdzenie, że obok atutów gmina Pułtusk posiada również wiele słabych stron hamujących działalność MSP. Najwięcej respondentów wśród barier w rozwoju lokalnych firm wskazało na biurokrację i skomplikowanie przepisów prawnych (87%). Przedsiębiorcom przeszkadza złe prawo oraz nadmiar regulacji, którą można określić mianem „urzędniczej bezduszości”. Mnożenie formalności zniechęca przedsiębiorców do prowadzenia działalności gospodarczej, zbyt uciążliwe procedury administracyjne mogą „zabijać” przedsiębiorczość. Mnogość i niejasność aktów prawnych może wymagać niejednokrotnie korzystania z usług specjalistów z dziedziny prawa czy księgowości, co powoduje wzrost kosztów prowadzenia działalności gospodarczej. Czas jaki przedsiębiorcy muszą spędzić w urzędach na załatwianiu różnych spraw można by przeznaczyć np. na spotkania branżowe, działania promujące biznes, bądź analizowanie zachodzących zmian w otoczeniu.

Źle funkcjonująca administracja władz samorządowych może utrudniać prowadzenie działalności gospodarczej. Dość duża liczba przedsiębiorców niekorzystnie ocenia kompetencje urzędników (63%), a 84 % reprezentantów lokalnego świata biznesu „zderza się” z brakiem chęci ze strony urzędników do utrzymywania przyjaznych relacji. Wśród barier, na jakie napotykają pułtuskie MSP, ankietowani wskazali na wysokie podatki lokalne (59%) oraz wysokie ceny najmu lokali (56%). W opinii 55% badanych firm poważną barierą w prowadzeniu działalności gospodarczej jest konkurencja na rynku. Małe firmy są wystawione na działanie coraz ostrzejszej rywalizacji, zwłaszcza ze strony dużych sklepów, zagranicznych przedsiębiorstw handlowych. Być może jest to efekt braku współpracy i wzajemnego wsparcia w środowisku pułtuskich przedsiębiorców.

Z odpowiedzi respondentów wynika, że jedną z barier dla rozwoju lokalnych małych i średnich przedsiębiorstw jest niedostateczny popyt lokalny na usługi i produkty oferowane przez przedsiębiorców, a w konsekwencji małe obroty pułtuskich firm (54%). Wpływ na to może mieć niekorzystna sytuacja dochodowa mieszkańców gminy Pułtusk oraz trudności w

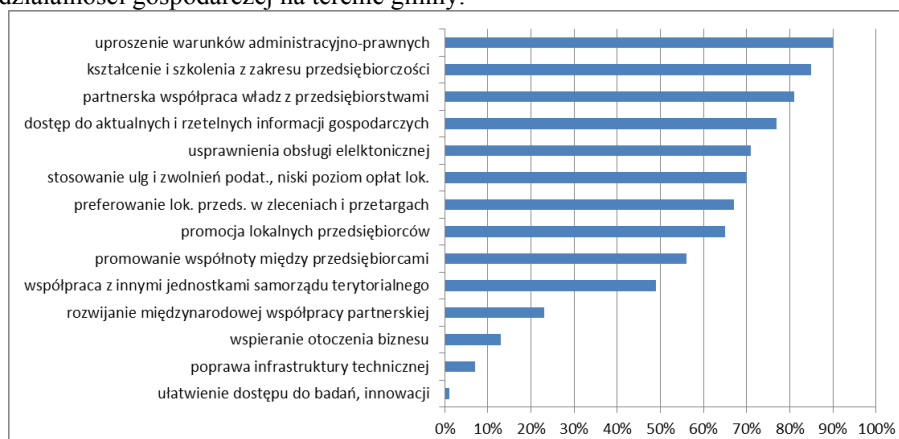
znalezieniu nowych rynków zbytu. Jako barierę w rozwoju działalności gospodarczej ankietowani przedsiębiorcy wskazali także na bariery innowacyjne, a więc dostęp do badań i innowacji (51%).

Na podstawie uzyskanych informacji wynika, że przedsiębiorcy niekorzystnie oceniają także działalność szkoleniowo-doradczą (47%) oraz działalność promocyjną (38%). Dodatkowo 32% ankietowanych zwróciło uwagę na położenie gminy Pułtusk. Bliska lokalizacja Pułtuska przy dużej warszawskiej aglomeracji z jednej strony daje dużo możliwości, jednak z drugiej strony przedsiębiorcy zdają sobie sprawę, że wiąże się to także z postępującą ucieczką młodych i wykształconych ludzi do miasta, a więc w przyszłości być może z problemem dostępu do odpowiednich specjalistów oraz „konkurencją” Warszawy, ponieważ pracujący tam mieszkańcy Pułtuska robią właśnie tam zakupy. Bliskość Warszawy niekorzystnie też wpływa na drenaż wykwalifikowanych pracowników z lokalnego rynku pracy.

Oczekiwania przedsiębiorców wobec działań władz samorządowych

Badania wykazały, że większość badanych przedsiębiorców wierzy, że pułtuskie władze samorządowe - korzystając ze swoich kompetencji, majątku i środków finansowych – aktualnie dokładają starań i w przyszłości będą wychodzić potencjalnym i już działającym przedsiębiorstwom naprzeciw, kreując dla nich przyjazne środowisko. W badaniu starano się więc określić oczekiwania respondentów wobec władz samorządowych (Wykres 5).

Wykres 5. Działania pułtuskich władz samorządowych, które zdaniem przedsiębiorców, mogą ułatwić prowadzenie działalności gospodarczej na terenie gminy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonych badań.

Wyniki badań ankietowych pozwalają na analizę potrzeb lokalnych przedsiębiorców. Poprawa warunków funkcjonowania miejscowych firm jest możliwa poprzez podejmowanie określonych działań oraz stosowanie odpowiednich instrumentów wsparcia. Przedsiębiorcy wskazali zwłaszcza na potrzebę uproszczenia procedur administracyjno-prawnych (90%). W opinii 85% ankietowanych przedsiębiorców ważne są działania władz samorządowych w obszarze kształcenia i szkolenia z zakresu przedsiębiorczości. Ich zdaniem należy umożliwić dostęp do wiedzy w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Ważne jest oferowanie odpowiednich szkoleń dla firm i pracowników.

Szczegółnej uwagi - w opinii 81 % respondentów - wymaga także inicjowanie przez struktury samorządowe partnerskiej współpracy z przedsiębiorcami działającymi w gminie. Zdaniem należy ciągle podejmować próby kreowania dialogu obywatelskiego, stosowania konsultacji z przedstawicielami lokalnego świata biznesu, np. w zakresie tworzenia prawa lokalnego. Nie należy przecież zapominać, że współpraca gminnych władz z lokalnymi pracodawcami daje możliwość poznania ich potrzeb oraz możliwości rozwojowych. Ułatwia

włączenie przedsiębiorców do rozwiązywania problemów gminnych oraz prowadzenie wspólnej promocji. Ponad trzy czwarte respondentów zaproponowało konieczność nieustannej pracy nad doskonaleniem płaszczyzny informacyjnej, a więc zagwarantowanie podmiotom gospodarczym ciągłego dostępu do aktualnych i rzetelnych informacji. W opinii badanych przedsiębiorców samorząd gminny nie powinien poprzestawać na budowaniu powszechnego dostępu przedsiębiorców do systemu informacji gospodarczych, ważnych ze względu na prowadzoną działalność gospodarczą. Wielu ankietowanych zwróciło uwagę na kontynuowanie działań w zakresie usprawnienia obsługi w trybie on-line. Respondenci doceniają, a jednocześnie proponują jeszcze bardziej rozszerzyć komunikację elektroniczną z lokalnymi MSP. Przedsiębiorcy mają świadomość, że dzięki temu mogą zaoszczędzić czas, otrzymywać porady, informacje oraz składać wnioski taniej i szybciej.

Ważne są także kwestie związane ze stosowaniem ekonomicznych instrumentów wspierających, a więc ulg i zwolnień podatkowych oraz ustalaniem niskiego poziomu opłat lokalnych (70%), a także preferencji dla lokalnych przedsiębiorstw w zleceniach i przetargach.

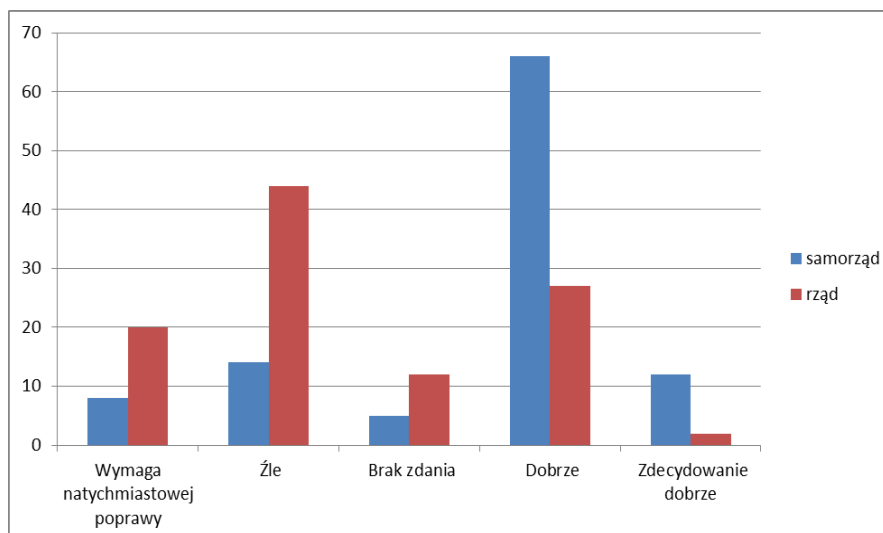
Zwiększenie konkurencyjności sektora małych i średnich firm wymaga także ze strony władz gminy prowadzenia działalności promocyjnej lokalnych przedsiębiorców (65%). Aby efektywnie wyrobić pozytywny wizerunek działających przedsiębiorców gmina powinna działać aktywnie i wykorzystywać wszelkie sposobności, zarówno kontakty indywidualne. środki masowego przekazu, lokalną prasę, Internet, ulotki, informatory, jak i różnego rodzaju targi, wystawy branżowe, konferencje. W opinii 56% respondentów należy dbać o ukształtowanie oraz promowanie odpowiednich relacji i wspólnoty pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami. Należy zapewnić przedsiębiorczym ludziom łatwe kontaktowanie się między sobą oraz wymianę doświadczeń. Gmina mogłaby umożliwić kojarzenie partnerów biznesowych oraz spajać i wzmacniać działania lokalnych przedsiębiorców. Ważna - zdaniem 49% ankietowanych - okazała się także współpraca lokalnych władz z sąsiadującymi gminami, w ramach powiatu pułtuskiego, a także z innymi jednostkami samorządu terytorialnego również w skali międzynarodowej. Respondenci zdają sobie sprawę, że część działań podejmowanych wspólnie może umożliwić lepsze zaspokojenie ich przedsiębiorców, a także przełożyć się na racjonalizację wydatków gminy.

Wymienione wyżej propozycje zgłaszane przez pułtuskich przedsiębiorców z pewnością mogą pozytywnie wpłynąć na poprawę warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych, a także przyczynić się do wzrostu atrakcyjności lokalizacyjnej pułtuskiej gminy dla nowych przedsiębiorców. Rezultaty badania potwierdzają, iż nie można poprzestawać na rozpoczętych działaniach. Ważna jest kontynuacja i doskonalenie już podjętych działań i wdrażanie coraz to nowych rozwiązań. Dlatego istotne są aktywne, systematyczne oraz skoordynowane działania Rady Miejskiej i Burmistrza, pracowników Urzędu Miejskiego, gminnych jednostek organizacyjnych.

Ogólna ocena prowadzonej przez władze samorządowe działalności przez przedstawicieli sektora małego i średniego biznesu jest w większości pozytywna. Tylko około 20% badanych uważa, że ta praktyka jest zła i wymaga natychmiastowej poprawy (wykres 6). Zdecydowana większość ankietowanych uznała też podejmowane decyzje władz gminy Pułtusk jako trafne i pomocne dla lokalnych przedsiębiorców (81 firm - 77%).

W prowadzonym badaniu pułtusczy przedsiębiorcy zostali poproszeni także o ocenę polityki gospodarczej rządu w zakresie oddziaływania na funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw (wykres 6).

Wykres 6. Ocena polityki gospodarczej rządu oraz lokalnych władz samorządowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonych badań.

Ciekawe w przeprowadzonych badaniach jest to, że zdaniem lokalnych pracodawców samorząd pułtuski lepiej wywiązuje się ze swoich zadań niż rząd. Przedsiębiorcy lepiej postrzegają działania gminnych władz samorządowych aniżeli rządu. Być może takie odpowiedzi respondentów wynikają z bezpośredniego kontaktu, „bliskości” gminy, a także postrzegania rządu jako odległych szczebli władzy, które nie są w stanie „dostrzec” potrzeb lokalnych przedsiębiorców. Można sądzić, że na odpowiedzi badanych przedsiębiorców mogły mieć wpływ decyzje władz centralnych związane ze zbyt wysokimi podatkami i zawiłymi przepisami prawa. Dlatego też, nie powinno dziwić, że pułtuscy przedsiębiorcy są krytyczni wobec działań rządu, pomimo, że wprowadza on także pewne ułatwienia.

Wnioski

1. Konkurencyjność polskiej gospodarki uzależniona jest w istotnym stopniu od sprawnego funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw. O roli i rozwoju tego sektora decyduje nie tylko sprawność poszczególnych podmiotów ale także wsparcie przez politykę gospodarczą państwa oraz lokalne władze samorządowe. Samorządy gminy dysponują szerokim zestawem instrumentów, przy pomocy których mogą wspierać małe i średnie przedsiębiorstwa.
2. Badania wykazały, że samorząd gminny może być aktywnym i skutecznym uczestnikiem procesu kreowania korzystnych warunków funkcjonowania sektora MSP. Władze lokalne dysponują szerokim wachlarzem narzędzi oddziaływujących na małych i średnich podmiotów gospodarczych i tworzenia sprzyjających środowisk dla biznesu. Przedstawione w pracy badania empiryczne dotyczące systemu wspierania małych i średnich firm w gminie Pułtusk wskazują na dość znaczne działania władz lokalnych w tej sferze. Uzyskane informacje dowodzą, że pułtuskie przedsiębiorstwa funkcjonują niewątpliwie w otoczeniu, w którym dostępne są różne narzędzia wspomagania ich działania. Rezultaty badania potwierdzają, że kwestia kształtowania środowiska przyjaznego dla MSP jest przez gminne władze nie tylko dostrzegana, ale także znajduje odzwierciedlenie w praktyce. Opinie badanych przedstawicieli lokalnego świata biznesu świadczą o tym, że pułtuskie władze samorządowe starają się tworzyć przyjazne środowisko dla lokalnych małych i średnich firm.
3. Na podstawie badań przeprowadzonych wśród zbiorowości pułtuskich przedsiębiorców można stwierdzić, że większość podmiotów należących do sektora MSP odczuwa i korzystnie postrzega pomoc władz samorządowych związaną z doskonaleniem warunków ich działania. Można stwierdzić, że gmina Pułtusk jest

zorientowana na lokalnych przedsiębiorców. Większość ankietowanych przedsiębiorców wskazała, że inicjatywy pułtuskich władz w kontekście problematyki wspierania sektora MSP są znaczące. Rezultaty przeprowadzonego badania klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości w gminie Pułtusk potwierdzają, że dla większości lokalnych przedsiębiorców jest ona dobrym miejscem dla prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Warto jednak wspomnieć, że działania pomocowe dla małych i średnich firm wciąż dla niektórych firm wydają się jeszcze niewystarczające.

4. Wspieranie lokalnego środowiska biznesu wiąże się z koniecznością nieustannej pracy zmierzającej ku poprawie organizacyjnych struktur oraz urzędowych procedur. Władze gminy muszą skuteczniej zadbać o zmniejszenie obciążeń administracyjnych przedsiębiorstw i poprawienia jakości obsługi. Nie ulega wątpliwości, że ważne są aktywne, systematyczne oraz skoordynowane działania Rady Miejskiej oraz Burmistrza, pracowników Urzędu Miejskiego, gminnych jednostek organizacyjnych na rzecz wspierania małych i średnich firm. Aby skutecznie kreować środowisko przyjazne dla małych i średnich podmiotów szczególnej uwagi wymaga inicjowanie i koordynowanie partnerskiej współpracy z przedsiębiorcami działającymi w gminie, lokalnymi środowiskami opiniotwórczymi, organizacjami pozarządowymi.
5. W płaszczyźnie informacyjnej należy starać się budować powszechny dostęp przedsiębiorców do informacji gospodarczych. Umożliwić dostęp do wiedzy w zakresie prowadzenia biznesu. Ważna jest także współpraca władz gminnych z innymi jednostkami samorządu terytorialnego. Część działań służących poprawie warunków małych i średnich firm może być podejmowana wspólnie z innymi gminami. Taka współpraca z pewnością umożliwi lepsze zaspokojenie potrzeb przedsiębiorców oraz racjonalizację wydatków.
Warto wspomnieć, że istotny dla poprawy konkurencyjności i rozszerzenia rynków zbytu jest także rozwijanie międzynarodowej współpracy partnerskiej. Daje ona możliwość korzystania z wiedzy i doświadczeń innych gmin, poza tym umożliwia podejmowanie wspólnych przedsięwzięć, zawieranie nowych kontaktów pomiędzy przedsiębiorcami, wzrost ich sprzedaży. Władze gminne powinny zatem wspierać udział firm w zagranicznych imprezach, upowszechniać wśród miejscowych przedsiębiorców wiedzę o regulacjach obowiązujących na europejskim rynku.
6. Ważne jest także stosowanie instrumentów dochodowych, a więc ulg i zwolnień podatkowych, a także uzgodnienie niskiego poziomu lokalnych opłat. Nie można zapominać o ich znaczeniu w tworzeniu „kompleksowego” systemu pomocy MSP.
Nie ulega wątpliwości, że ważne jest kształtowanie Pułtuska jako wielofunkcyjnej gminy o coraz lepszym i przyjaznym środowisku dla potencjalnych i już działających podmiotów gospodarczych. Kluczowe jest dążenie władz pułtuskiej gminy do tego, aby stawała się ona w coraz większym stopniu gminą przedsiębiorczą, atrakcyjną do prowadzenia działalności gospodarczej i zamieszkania, a także zamożną i potrafiącą sprostać wymogom Unii Europejskiej. Niezbędna przy tym jest determinacja urzędników oraz samych lokalnych pracodawców we wdrażaniu i monitorowaniu działań.
7. Tworzenie korzystnych warunków dla lokalnego biznesu wymaga ze strony władz Pułtuska działań związanych z promocją walorów i zasobów gminy oraz lokalnych przedsiębiorców. Aby zbudować pozytywny wizerunek już działających przedsiębiorców władze lokalne powinny działać aktywnie i wykorzystywać wszelkie sposobności, zarówno kontakty indywidualne, lokalną prasę, Internet, ulotki, broszury, jak i różnego rodzaju konkursy, imprezy, targi, konferencje. Władze gminy powinny sukcesywnie podejmować próby kompleksowego programu promocji małej i średniej przedsiębiorczości.

Literatura

1. Adamowicz, M. (2003). Kształtowanie rozwoju lokalnego. W M. Adamowicz (Red.), Strategie rozwoju lokalnego. T.2: Aspekty instrumentalne. Warszawa: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego. Wydział Ekonomiczno-Rolniczy. Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu.
2. Bończak-Kucharczyk, E., Herbst, K., Chmura, K. (1998). *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość* Warszawa: Fundacja Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych. Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw.
3. Czaja, I., Śliwa, R. (2003) *Systemy wspierania przedsiębiorczości w Polsce* Kraków: Akademia Ekonomiczna w Krakowie.
4. Dziemianowicz, W., Mackiewicz, M., Malinowska, E., Misiąg, W., Tomalak, M. (200) *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny* Warszawa: Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw.
5. Grudzewski, W. M., Hejduk, I. K. (1998) *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej w Polsce* Warszawa: Wyższa Szkoła Handlu i Prawa.
6. Janiuk, I. (2004) *Strategiczne dostosowanie polskich małych i średnich przedsiębiorstw do konkurencji europejskiej* Warszawa: Difin.
7. Łuczka, T. (2001). *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie: wybrane aspekty mikro- i makroekonomiczne* Warszawa – Poznań: Wydawnictwa Naukowe PWN.
8. Łuczka, T. (1997). *Kapitał jako przedmiot gospodarki finansowej małego i średniego przedsiębiorstwa prywatnego* Poznań: Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej.
9. Maśloch, G., Sierak, J. (Red.) (2013). *Gospodarka i finanse samorządu terytorialnego* Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
10. Matejun, M. (2012). Regionalne instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. W A. Adamik (Red.), Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw w regionie. Budowanie konkurencyjności firm i regionu. Warszawa: Difin.
11. Matejun, M., Szczepańczyk, M. (2003) System wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej. W S. Lachiewicz (Red.), Małe firmy w regionie łódzkim. Znaczenie – struktura – warunki działania. Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej.
12. Oliński, M. (2006). Pomoc publiczna a rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. W B. Kozuch (Red.), Problemy zarządzania organizacjami publicznymi. Kraków: UJ.
13. Onak-Szczepanik, B. (2006). Miejsce i rola sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce Polski. W M. G. Woźniak (Red.), Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Problemy globalizacji i regionalizacji. Zeszyt 9. Rzeszów: Wyd. Mitel.
14. Piasecki, B. (Red.) (2001). *Ekonomika i zarządzanie małą firmą* Warszawa – Łódź: Wydawnictwo Naukowe PWN.
15. Piecuch, T. (2010). *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne* Warszawa: C.H. Beck.
16. Pławgo, B. (Red.) (2005). *Lokalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na przykładzie powiatu łomżyńskiego* Łomża: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży.
17. Safin, K. (2002). *Zarządzanie małą firmą* Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.
18. Safin, K. (2008). *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem* Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.
19. Skowronek-Mielczarek, A. (2003). *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania* Warszawa: Wyd. C.H. Beck.
20. Statut Gminy Pułtusk uchwała Nr XXXIII/262/2013 Rady Miejskiej w Pułtusku z dn. 18 marca 2013 roku.
21. Statystyczne Vademecum Samorządowca 2012, 2013.
22. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk do roku 2020.
23. Strużycki, M. (Red.) (2004). *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu* Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
24. Strużycki, M. (Red.) (2002). *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem: uwarunkowania europejskie* Warszawa: Difin.
25. Szot-Gabryś, T. (2010). *System wsparcia rozwoju mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce* Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.
26. Tarnawa, A., Zadura-Lichota P. (Red.) (2013). *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011-2012* Warszawa: PARP.
27. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990, nr 16, poz. 95.
28. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. 2004, nr 173, poz. 1807.
29. Wach, K. (2007). *Inicjatywy lokalne na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw* „MBA” nr 6 (87).

30. Woźniak, M. (2010). *System wspierania małych i średnich przedsiębiorstw w Małopolsce* Kraków: Akademia Górniczo-Hutnicza.

Strony internetowe

1. <http://www.bip.pultusk.pl>;
2. <http://www.parp.gov.pl>;
3. <http://www.powiatpultuski.pl>;
4. <http://www.pultusk.pl>;
5. <http://www.stat.gov.pl>;
6. Index of Economic Freedom 2014. The Heritage Foundation and Wall Street Journal. Pobierane z <http://www.heritage.org>.

Czasopisma

1. Kochmańska, M. (2007). Bariery rozwoju przedsiębiorczości małych i średnich firm. W A. Chodyński (Red.), *Zarządzanie i Marketing Zeszyt nr 1. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas*. Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza „Humanitas”.
2. Kochmańska, M. (2007). Działalność gospodarcza gminy środkiem rozwoju przedsiębiorczości lokalnej. W A. Chodyński (Red.), *Zarządzanie i Marketing Zeszyt 1/2007. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas*. Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza „Humanitas”.
3. Lisowska, R. (2004). Innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw na terenach słabo zurbanizowanych województwa łódzkiego. *Zeszyty Naukowe nr 2*, Kraków: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne.
4. Skica, T. (2007). Podstawowe wymiary relacji samorządu gminnego z sektorem małych i średnich przedsiębiorstw. W *e-Finanse: finansowy kwartalnik internetowy. Nr 2/2007*.
5. Smolarek, M. (2008). Strategie marketingowe małych i średnich przedsiębiorstw w powiecie częstochowskim. W A. Chodyński (Red.), *Zarządzanie Zeszyt nr 2. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas*. Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza „Humanitas”.
6. Smolarek, M., Dzieńdziora, J. (2011). Wybrane zewnętrzne źródła finansowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. W M. Smolarek (Red.), *Zarządzanie Zeszyt nr 2. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas*, Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza „Humanitas”.
7. Szot-Gabryś, T. (2013). Programowanie rozwoju przedsiębiorczości na szczeblu lokalnym. W *Zeszyty Naukowe WSEI, seria Ekonomia 6 (1/2013)*.